

No:

23

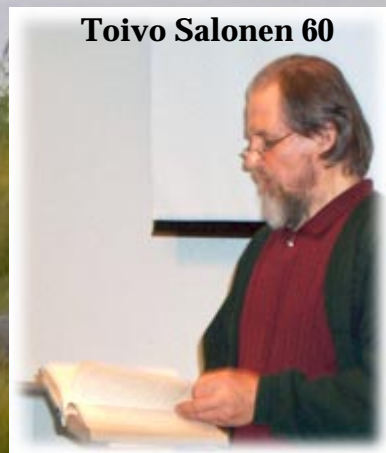
3/2009
8. VSK.
16.9.2009

AGON

POHJOINEN FILOSOFIYHDISTYS RY
NORDLIGA FILOSOFSÄLLSKAPET RF
NORTHERN PHILOSOPHERS

Toivo

Toivo Salonen 60

A

G

O

N

AGON onnittelee Toivo Salosta	Sam Krause	2
Toivon juhlan rakentamisesta	Seppo I Sotasaari	4
Professori Matti Lackmanin tervehdys		6
Esisokraatikot Lapissa	Timo Airaksinen	7
Mietteitä yliopistosta ja koulusta	Toivo Salonen	8
Järjen heroismi	Toivo Salonen	10
KANNUS kolumneja	Juha Ruusuvuori	14
Rektorin kuulustelu	Tentissä Toivo Salonen	18
Kärsimyksen vaikeus	Juhani Sarsila	20

Hyvät filosofian ystävät!

Olen iloinen voidessani onnitella Toivo Salosta Pohjoinen filosofiyhdistys – AGON ry:n puolesta. Tämän hienon tilaisuuden primus motorina on ollut AGONin jäsen Seppo I Sotasaari, joka esitti ajatuksen symposionista loppusyksystä 2008. Yhdistyksen hallitus päätti kokouksessaan viime tammikuussa osallistua symposionin järjestämiseen. Haimme tarkoitusta varten apurahaa Suomen kulttuurirahaston Lapin rahastolta, joka katsoikin tilaisuutemme tukemisen arvoiseksi. Seppo on siitä lähtien johtanut tilaisuuden suunnittelua ja järjestelyjä. Arvokasta apua ovat antaneet filosofian oppiaineen harjoittelija Rauli Kostamo sekä juhlakirjatoimikunnan jäsenet.

Tarkastelen seuraavassa omasta näkökulmastani AGONin, Toivo Salosen, filosofian ja yliopiston keskinäisiä suhteita. Yhdistyksemme säännöissä todetaan seuraavasti: ”Yhdistyksen tarkoituksena on toimia filosofianharjoittajien ja -harrastajien yhdyssiteenä sekä lisätä yleistä mielenkiintoa filosofiaa kohtaan, kehittää filosofiaa elävänä perinteenä ja oppialana, valvoa filosofian opiskelijoiden sivistyksellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia etuja sekä edustaa pohjoista filosofiaa myös kansainvälisesti.” Tämän perusteella yhdistyksen tavoitteet voidaan jakaa kahteen pääosaan. Ensinnäkin AGON pyrkii kokoamaan yhteen hyvin monenlaisia ihmisiä, joita yhdistää halu vaalia filosofista ajattelua. Yhdistyksen tulee luoda mahdollisuuksia elävään filosofointiin, pitää filosofista ajattelua esillä julkisuudessa sekä – aika visaisena vaatimuksena – vaalia pohjoista näkökulmaa filosofiaan. Toiseksi AGON pyrkii tukemaan filosofian opetusta ja opiskelumahdollisuuksia. Nyt kun filosofian kouluopetus on hyvällä tolalla, kehittämisintressi kohdistuu ensi sijassa yliopisto-opetukseen.

Toivo Salonen on AGONille tärkeä usealla tavalla. Toki jokainen AGONilainen on tärkeä keskusteluyhteisömme jäsenenä, päätöksentekoon osallistujana ja tietenkin jäsenmaksutulojen kartuttajana. Topi on kuitenkin aivan erityisesti kunnostautunut julkisten tilaisuuksiemme puhujana ja AGON-lehden kirjoittajana. Lisäksi hän on ohjannut monta yhdistyksemme jäsentä filosofian pariin, joidenkin kohdalla jo lukiossa mutta viimeistään Lapin yliopistossa. Toivo onkin yhdyssiteemme tähän yliopistoon, jossa hän toimii filosofiasta vastaavana virkamiehenä. Vakinaisen filosofianopettajan tulo taloon oli virstanpylväs, jonka merkitys on käynyt vähitellen yhä selvemmäksi. Filosofia on täällä konkreettisesti läsnä: Toivon työhuoneen avoin ovi merkitsee tilaisuuksia sivistävään keskusteluun sekä muun muassa tutkimustyön periaatteiden pohdintaan. Yliopistolaisia aktivoivaan debattiin hän osallistuu säännöllisesti Kide-lehdessä kriittisillä kannanotoillaan ajan ilmiöihin.

Yliopistolaitos tarjoaa filosofian harjoittamiselle tärkeitä tilaisuuksia ja voimavaroja, mutta toisaalta asettaa myös rajoituksia. Se kokoaa ihmisiä filosofisen ajatus- ja tutkimustyön pariin. Tutkimukseen perustuva opetus velvoittaa alan opettajat pysymään tutkimuksellisesti vireinä ja julkaisemaan filosofisia tekstejä. Akateemisuus ei kuitenkaan ole filosofinen kriteeri. Ne yliopistotekstit, joilla on vain akateemista merkitystä, jäävät kirjaston hyllylle ilman mainittavaa vaikutusta elävään filosofiaan. Ne ovat tärkeitä ensi sijassa hallinnollisen kontrollin kannalta. Yliopistolla onkin kahdet kasvot. Yhtäältä yliopiston tulee pyrkiä olemaan universitas, keskusteluyhteisö, jonka muodostavat tasavertaisella järjellä varustetut totuuden tavoittelijat eli opettajat ja opiskelijat. Toisaalta se on reaalisesti olemassaoleva organisaatio, joka pätevoittää ihmisiä tiettyihin tehtäviin ja tarjoaa itsekin virka-asemia monille. Viime aikoina näiden organisaatioiden pääasiana näyttää olleen kilpailu toisten samankaltaisten organisaatioiden kanssa.

Aikojen kuluessa on nähty monta kertaa, että akateeminen järjestelmä tahtoo asettaa ajattelulle myös rajoituksia. 1900-luvulla vaadittiin varsin usein, että filosofian tulee pitäytyä logiikan, tieto-opin ja tieteenfilosofian piirissä. Vielä neljä vuotta sitten suomalainen professori väitti julkisesti, että ihmisen eksistentiaaliset kysymykset eivät kuulu filosofiaan. Kun kohtaa tuollaisia väitteitä, on helpottavaa muistaa, että yliopistoilla ei ole yksinoikeutta filosofiaan. Sitä harjoitetaan ja harrastetaan kaikkialla yhteiskunnassa, muun muassa yhdistyksissä.

Vapaus on yhdistystoiminnan voima: vapaus suurten organisaatioiden säännöistä sekä valtiollisesta koulutus- ja tiedepolitiikasta. Yhdistysten kesto-ongelmana on varojen puute, joka asettaa toiminnan laajuudelle tiukat rajat. Tämän lisäksi jatkuvasti kasvava ongelma on ajan puute. Ajattelu ja kirjoittaminen vaativat aikaa, joka on kiireen yhteiskunnassa niukka resurssi. Niinpä on selvää, että yhdistykset eivät voi kantaa päävastuuta filosofian perinteen ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Niiden rooliksi asettuu ensisijaisesti ajattelun virikkeiden tarjoaminen – ei mikään merkityksetön rooli tänä epäfilosofisena aikana.

Tietoisuuden herääminen kokonaisuudesta ja itsestä kokonaisuuden osana on sivistymistä. Elämme kuitenkin aikaa, jossa yhteiskunnallisen ideologian ote ihmisistä tiukkenee jatkuvasti. Talouden laskukausi saattaa nostaa välillä unohtuneita peruskysymyksiä takaisin keskusteluun, mutta monin paikoin tietoisuus kokonaisuudesta vain vähentyy. Usein päätöksenteossa ei oteta lähtökohtaisesti huomioon heikoimpien etua, vaan huolettomasti suositaan eriarvoistavia ratkaisuja. 2000-luvun ihminen ajattelee: Minä olen ansainnut parasta, ja muut pitäkööt huolen itsestään. On usein huvittavaa seurata, kuinka tarkkaan yleinen ajattelutapa noudattaa vallitsevia yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita. Esimerkiksi television näyttäessä miltei pelkkiä viihdesarjoja on tullut muotiin ilmoittaa, että on johonkin sarjaan niinsanotusti koukussa. Filosofit Bernard Stiegler visioi tulevaisuutta, jossa riippuvuutta aiheuttavan viihdeteollisuuden voisi haastaa oikeuteen samalla tavoin kuin nykyisin tupakkateollisuuden.

Filosofisen ajatusprosessin kautta muodostuva tietoisuus auttaa hahmottamaan reaalisen tapahtumisen suuria linjoja. Jos sen sijaan hahmotus tehdään omaksumalla jokin valmis teoriarakennelma, omaksuminen jää usein ulkokohtaiseksi. Dogmaattisesti omaksutuista opinkappaleista sitten käydään hedelmättömiä kiistoja ja muodostetaan jäykkiä rintamalinjoja.

Käsitykseni mukaan Toivo Salosen ajattelun ja opetuksen keskeistä perustaa ovat antiikin kreikkalaisten filosofien esittämät ikuiset kysymykset. Viime aikoina opettaja ja opiskelijat ovat uppoutuneet Demokritoksen ajatusmaailmaan. Mielikuvani Toivon maailmankuvasta yleisestikin on kreikkalaisen ryhdikäs: maailma on kosmos eli fyysis-eettinen kokonaisuus. Sen lainalaisuuksien rikkomisesta seuraa väijäämättä vastareaktio tai rangaistus.

Kreikkalaisuuden ohella toinen sana, joka mielestäni kuvaa Toivoa ja samalla nousee antiikin ajattelusta, on kasvattaja. Kasvattaja sanan täydessä mielessä on ajattelun eväiden antaja, herättäjä, esikuva ja kehittyvän tietoisuuden vaalija. Asiatietojen omaksuminen on vasta oppimisen alkua. Tärkeintä on oivaltaa, mikä on olennaista, tai Snellmanin sanoin: mikä on perinteessä järjestäjä. Hyvän kasvatuksen tuloksena syntyy tietoisuus omasta paikasta kokonaisuudessa. Tämä on sitä itsetuntemusta, jota Sokrates vaatii ihmisarvoiselta eläimältä. Kirkkaan tietoisuuden esteenä on kuitenkin yhteiskunnallisia rakenteita, jotka pyrkivät ohjaamaan ajattelua valmiisiin uomiin. Hyvä kasvatus antaa rohkeutta hypätä pois varmantuntuisesta urasta ja sisua uida vastavirtaan. Monille meistä Topin esikuva on antanut merkityksen pienillekin asioille, kuten rauhoittumiselle ennen luennon alkua. Pysähtyminen on välttämätöntä.

<p>Päätoimittaja Niilo Nikkonen Toimituksen osoite: Kittiläntie 4690 97310 PATOKOSKI</p> <p>AGON 23 toimituskunta: Niilo Nikkonen Sam Krause Rainer Salosensaari Taitto: Niilo Nikkonen Kuvat: NN-arkisto, ellei toisin mainita Kirjankannet kustantajilta</p> <p>AGON numero 23 8. vuosikerta Ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Kustantaja: AGON Pohjoinen filosofi- yhdistys ry.</p> <p>Paino: Lapin yliopistopaino ROVANIEMI</p>	<p>AGON Pohjoinen filosofiyhdistys Lapin yliopisto PL 122 ROVANIEMI Puheenjohtaja: Sam Krause skrause@ulapland.fi Sihteeri/Rahastonhoitaja: Rainer Salosensaari rainer.salosensaari@ulapland.fi</p> <p>AGON on saanut alkunsa vuonna 2001 Lapin yliopistossa filosofiaa opiskelleiden viisauden rakastajien yhteenliittymänä. AGONin tarkoitus on edistää filosofian harrastusta pohjoisessa ja saada filosofia tutkintoaineeksi Lapin yliopistossa.</p>	<p>JÄSENMAKSUT 2009 Jäsenmaksu 15,- euroa Opiskelijat, työttömät ja muut vähävaraiset 10,- euroa Kannatusjäsenyys 15,- euroa Postitusmaksu 5,- euroa Vuosikerta yhteisöille 30,- euroa</p> <p>AGON Pohjoinen filosofiyhdistys Pohjolan Osuuspankki (POP) 564050-23533 Ulkomailta maksettaessa: F10756405020003533</p> <p>Jäsenhakemuksen voi jättää pu- heenjohtajalle sähköpostilla. agon@ulapland.fi</p> <p>Osoitteenmuutokset jäsenrekiste- rin pitäjälle.</p>
<p>http://www.ulapland.fi/agon http://www.filosofiaperennis.org http://www.filosofianopiskelijat.org</p>		

ONNEA, TOIVO!

AGON juhlii Toivo Salosen 60-vuotis syntymäpäivää (joka tosin oli jo kesällä) tällä juhlanumerolla ja osallistamalla juhlasymposion järjestämiseen 19.9.2009 Lapin yliopistolla.

Toivo on juhlaansa ansainnut huomattavan filosofisen työnsä vuoksi. Hänen opetuksestaan on saatu nauttia ja hänen ansiostaan järjestetyistä symposioidista ammennettu uusia ideoita jo pitkään.

Toivon tapa opettaa kertoilemalla väliin anekdootteja filosofien elämästä on kiehtova. Väliin innostunut kertoja (ei siis enää opettaja, vaan leirivalkealla istuva tietäjä) liikehtii voimakkaasti, hänen kasvonsa elävät, käsi haroo tukkaa - punoopa hetken partaa. Toivo on koko ajan voimakkaasti tiedostava

kanssaoppija, joka sukeltaa sumeilematta oppilaan esittämän kysymyksen syvyyksiin. Siinä saattaakin "gurumme" joutua tiukkaan tilanteeseen ja joutua tunnustamaan: "Voihan nenä! - Em mää tiä!" ja hersyvä nauru päälle. Seuraavalle luennoille Toivo onkin sitten tehnyt tunnollisesti kotitehtävänsä ja palaa esitettyyn kysymykseen. Tällaiset keskusteluksi muuttuvat luennot ovat innovatiivisia tilanteita ollen ehkä jotain häiveitä antiikin helleenien hengestä. Monesti on Toivo joutunut toteamaan ajan loppuvan kesken ja monenkin aiotun asian jääneen käsittelemättä, mutta se ei ole haitannut sillä keskustelijoihin on jo iskostunut viisaudenrakkaus.

Rovaniemeläinen kulttuuriteko

Rovaniemen wanhat markkinat on ehdottomasti tämän vuoden merkittävin kulttuuriteko Lappissa. Tehköön Joulupukki sitten mitä edustusmatkoja tahansa, niin vastaavaan merkittävyyteen hän ei yllä.

Ryhmä rovaniemeläisiä taiteilijoita päätti herättää henkiin oikean markkinameiningin jollaisesta Rovaniemi oli kuuluisa ennen vanhaan. Jokaiselle ovat tuttuja Repe Helismaan ja Tapio Rautavaaran rillumarei-laulut, muutamat ovat ehkä nähneet elokuvankin. Hieman tuota laulujen ja elokuvan karnevalismia oli haluttu ja saatu kolmipäiväiseen tapahtumaan 14 - 16.8.2009 Rovaniemen Wanhalle torille ja Jätkänpuistoon.

Markkinat oli luotu käsityöläisten ja taiteilijoiden juhlaiksi iloissa hengessä. Purkotalon laudoista ja lankuista talkoilla tehtyjä myyntikojuja oli peräti sata kolmekymmentä. Kaksi esiintymislavaa oli rakennettu muusikoille ja tanssilavalla sai pistää jalalla koreasti kunhan teatteriesitys oli päättynyt. Hevoskyytiä sai kokeilla pikkurahalla ja parin nokisen sepän työskentelyä seurata ilmaiseksi. Markkinakuvaajakin näppäsi kojussaan potretit ja kuva tulee ilmaiseksi postissa. Ruokatarjontaa oli perinteisestä kuivalihavellistä alkaen, joten näläkkään ei tarttenu sortua.

Hämmästyttävintä on taustayhdistyksen valtava talkootyö, jolla markkinat on nostettu kunniaan. Todellakin kunniaan, sillä tavanomaista rihkaman kaupustelijaa ja rinkelikauppiasta tapahtumassa ei näkynyt. Autot oli rajattu tarpeeksi kauas häiritsemästä tunnelmaa - ainoat autot olivat paikallisten mobilistien pieteetillä kunnostamat museoajoneuvot. Rovaniemen Wanhat Markkinat ry ei saanut Rovaniemen wanhojen markkinoiden järjestämiseen rahallista avustusta kulttuurirahoista lantin lanttia, mutta ahkeralla työllä tukijoiksi oli saatu lappilaisia yrityksiä. Vahva henki on voittanut vastukset ja ansaitsee kaiken kiitoksen ja kunnian. Yhdistyksen vapaaehtoistyön idealismia kuvaa myös se, että markkinoiden tuottama voitto luovutetaan hyväntekeväisyyteen. Varmaankin tämä kaikki pyyteettömyyden ilmapiiri sai markkinakansan harvinaisen hyvän-tuuliseksi.

Mielestäni Rovaniemen wanhojen markkinoiden henkiin herättäminen on kulttuurifilosofisen hengen riemuvoitto. Tekijöitä on johdattanut arvoideaali johon on tähdätty totuudellisuuden antamalla varmuudella.

Kirjoitin yllä olevan tekstin heti tuoreeltaan 17.8. Rovaniemi-viikkokin on nyt taakse jäänyttä elämää ja kaupunki on jakanut kulttuuripalkintonsa - ei tullut palkintoa Rovaniemen Wanhat Markkinat ry:lle. Onko "rillumarei-kulttuuri" edelleen edustuskelvotonta?

Lauantaina 19.9.2009 pidettävän Filosofi Toivo Salosen 60-vuotisjuhlasymposionin ja sen postsymposionin järjestämisestä sekä Ajattelle, jos uskallat – Filosofi Toivo Salosen 60-vuotisjuhlakirjan toimittamisesta ...

Olin aiemmin lukenut eräiden arvostettujen filosofien ja tiedemiesten juhlakirjoja. Ne koostuivat näiden henkilöiden juhlaseminaarissa tai symposionissa esitettyjen esitelmäartikkeleita ja joidenkin ystävien, työtovereiden ja entisten oppilaiden artikkeleita kunkin tieteen alasta mitä juhlittava edustaa. Näin on myös nyt Toivo Salosen juhlakirjan kohdalla. Teos noudattaa akateemista perinnettä, missä näin juhlistetaan arvostettua tiedemiestä hänen siihenastista elämäntyötään. Salonen on ollut myös tukemassa Pohjoinen filosofiyhdistys – AGON ry:n toimintaa sen perustamisesta lähtien. Hän on myös ollut yhdistyksen varsinainen tilintarkastaja jo usean vuoden ajan kanssani.

Juhlakirja ja juhlasymposion idea syntyi eräänä joulukuun 2008 iltana. Kun olin nämä asiat mielessäni pohtinut, niin soitin yhdistyksemme edelliselle puheenjohtajalle PhD Mika Luoma-Aholle kertoen mietteistäni. Mika innostui heti asiasta ja sovimme mitä lähiaikoina asian eteen teemme kumpikin tahollamme. Ensimmäinen tehtäväni oli pyytää Toivo Salosen suostumus hankkeelle. Soitinkin heti samana iltana Toivolle ja hän hetken hiljaisuuden jälkeen suostui. Sitten saman tien ilmoitin Mikalle suostumuksesta ja käynnistimme toimintasuunnitelman toteutuksen. Ilman Mika Luoma-Ahon innostusta hankkeen toteuttamiseksi ei juhlasymposionia ja juhlakirjaa tällaisena Lapin yliopiston Yhteiskuntatieteiden tiedekunnan Menetelmätieteiden laitoksen ja yhdistyksemme yhteishankkeena olisi toteutunut.

Käynnistin Toivo Salosen kanssa keskustelut, jotta minulle selviäisi Toivon toiveet ja odotukset tässä hankkeessa. Kaikki lukuisat keskustelumme ovat olleet minulle antoisat ja oppimisen paikka. Mitähän näissä Toivo on kokenut?

Sain 14.1.2009 yhdistyksemme hallituksen puheenjohtaja Sam Krauselta sähköpostiviestin. Tässä viestissä Sam kertasi mitä oli Mika Luoma-Aholta ja Toivo Saloselta kuullut. Sam lupasi, että yhdistyksemme hallitus ottaa kantaa asiaan tammikuun aikana. Niinpä Sam lähetti sähköpostiviestin 26.1 ja siinä kertoi, että hallitus oli sinä päivänä kokouksessaan hyväksynyt hankkeen ja hallitus kommentoi mitä järjestelyissä kannattaisi ottaa huomioon, mm. ehdotettiin symposionin suojelijaa.

Edellä mainittu sähköpostiviesti käynnisti varsinaiset symposionin ohjelman ja kustannusarvion suunnittelun. Siihen sisältyivät keskustelut tiedekunnan dekaanin professori Juha Perttulan ja Menetelmätieteiden laitoksen johtajan professori Antti Syväjärven kanssa. Näissä keskusteluissa oli myös Toivo Salonen mukana ja ne käytiin miellyttävässä hyväksyvässä ilmapiirissä. Niin dekaani kuin johtajakin ovat hankkeen eri vaiheissa antaneet tukensa ohjeistaen tarvittaessa. Kumpikin sai symposionin ohjelman ja kustannusarvion sekä listan kutsuttavista symposionin esitelmätoimittajista ja aiotusta suojelijasta heti ensitapaamisessa.

Hankkeeseen kuului, että haetaan apurahaa Suomen Kulttuurirahaston Lapin rahastolta symposionin toteuttamiseen. Apurahahakemus piti jättää viimeistään 10.2., joten siinäkin tuli melkoinen kiire. Apurahahakemus jätettiin 9.2. Yhdistys sai n. neljänneksen haetusta eli 1000 euroa apurahaa. Tästä kuitenkin kannatti olla tyytyväinen, koska apurahan myöntämisellä tunnustettiin samalla yhdistys sivistyskulttuurin edistäjäksi Lapin alueella.

Heti apurahan hakemisen jälkeen laadittiin symposionin esitelmätoimittajien pyyntökirjeet ja suojelijan pyyntökirje liittei-

neen. Näissä esittäjinä oli kumpikin järjestäjätaho. Symposionin suojelijaksi pyyntökirje ei mennyt koskaan perille, mikä selvisi, kun asiaa tiedustelin Tasavallan presidentin kansliasta. Tämän selviytyttyä lähetin sovitusti suojelijaksi pyyntöasiakirjat sähköpostiin liitetiedostona. Suojelijaksi pyydettiin tohtori Pentti Arajärvi ja hän suostui tehtävään. Näin yhdistyksemme hallituksen toive toteutui. Symposionin esitelmän pitäjiksi suostuivat professori Esko Riepula, professori Aki-Mauri Huhtinen, dosentti Kari Väyrynen, dosentti Juhani Sarsila, professori Timo Airaksinen ja opetusneuvos Pekka Elo. Kaikki esitelmäpalkkiotta.

Muita juhlakirjan artikkeleiden kirjoittajia ovat: Katja Arstio, Matti Jutila, Tapani Kaakkuriniemi, Voitto Kuosmanen, Jorma Leinonen, Niko Niemisalo, Jani Väisänen ja Virpi Yliraudanjoki. Nämä kirjoittajat ovat joko Toivo Salosen pitkäaikaisia opiskeluaikalta olevia ystäviä tai entisiä Toivon opetusta seuraneita.

Juhlakirja, *Ajattelle, jos uskallat*, sisältää alussa julkaisutoimikunnan *Lukijalle* osan ja sitten juhlasymposionissa esitetyt suojelijan tervehdysten ja esitelmätoimittajien artikkelit. Toisessa osassa ovat muut artikkelit. Kolmannessa osassa on Toivo Salosen artikkeli kertoen itsestä, Toivon julkaisutoiminnasta ja julkaisuista luettelo. Luettelo julkaistaan ensimmäistä kertaa ja on todella mittava antaen kuvan Salosen laajasta julkisuudessa olosta. Lopuksi on teoksen lyhyet kirjoittajaesittelyt ja juhlasymposionin ohjelma. Teos sisältää vankkaa filosofista pohdiskelua eri aloilta.

Teoksen julkaisutoimikuntaan ovat kuuluneet kirjan toimittaja Seppo I Sotasaari, yhdistyksemme hallituksesta Juhani Niskanen, Henri Wallen ja Virpi Yliraudanjoki. Lisäksi toimikuntaan otettiin teoksen kansien ja sisällön kuvittaja taiteilija Anna-Maija Salonen. Toimituskunnan jäsenet ovat tarkistaneet kaikki artikkelit ja tehneet korjaukset kunkin kirjoittajan suostumuksella. Kireästä aikataulusta huolimatta toimituskunnan jäsenet ovat saaneet osaltaan teoksen kieliasun todella mallikkaaksi. Viimeinen ponnistus toimikunnalla on kun se käy läpi kirjan oikovedoksen. Tähänastinen työ toimituskunnan jäsenillä on ollut todella suuren kiitoksen arvoinen. Ilman tiivistä ahkerointia ei kirjan aineisto olisi ajoissa valmistunut. Juhlakirjan valmistuksen ja juhlasymposionin aikaan saatavilla olo -tavoitteen asetti dekaani professori Juha Perttula ja tähän työomme tähtäsimme.

Juhlakirja ja juhlasymposion yhdistetään siten toisiinsa kuuluvasti, että juhlakirjan kanssa oleva kuva tai sen osa on myös juhlasymposionin kutsuohjelman etukannessa. Symposionin esitelmän pitäjät pitävät esitelmänsä palkkiotta ja kaikki artikkelin kirjoittajat antavat hengentuotteensa ilman palkkiota. Sama koskee minua ja toimituskuntaakin. Juhlasymposion ja juhlakirja toteutetaan talkoohengessä, kuten yhdistyksemme piirissä tehtävä työ.

Tästä jatkuu juhlasymposionin käytännön järjestelytyöt, missä on apuna filosofian harjoittelija Rauli Kostamo. Siis järjestelmistä vielä on paljon, jotta kaikki saataisiin menemään suunnitellusti.

Tämä hanke on tuonut minulle paljon, kokemusta tällaisen hankkeen suunnittelusta toteutukseen ja uusia mielenkiintoisia tuttavuuksia. Se, että saa toimia hyvän asian puolesta ja edistää hitusen filosofista sivistyskulttuuria on minulle suuri arvo.

Toivo-filosofi!

Meistä piti tulla taiteilijoita. Maalasimme ja piirsimme kouluajanamme Kemlin lyseossa. Keskustelummeinkin liittyivät paljolti siihen. Minä pyrin Ateneumiin, mutta kun en ensi kerralla päässyt, toista kertaa en koettanut. Historian opiskelu Oulussa vei miehen mennessään.

Vaikka elämä kuljetti meitä eri urille, ehkä taide on ollut kuitenkin jonkinlaisena virtana viemässä meitä eteenpäin.

Koska olen itse toiminut historiantutkijana ja toimin edelleenkin, olen saanut tutkimisesta kuitenkin samanlaista tyydytystä kuin aikanaan piirtämisestä ja maalaamisesta. Ehkä siinä on yhteistä luomisen riemu ja tapa nähdä maailma, sillä myös historioitsija luo lähteidensä avulla kuvan menneisyydestä. Toisilla kuva on esim. häveliäisyyden, ulkoisten paineiden ja itseen suurin seurauksena paljon pelkistetympi kuin toisilla, ympäristöä miellyttämään pyrkivämpi, vaikka lähteet olisivatkin samat. Pää on kaikilla kuitenkin erilainen, ja juuri siellä tehdään ratkaisut siitä, mikä on historiassa tärkeää, mitä saa sanoa, mitä taas ei.

Itse olen aina ollut tutkijana valmis tarttumaan vaikeisiin aiheisiin ja yrittänyt vilpittömästi kertoa ikävistäkin menneisyyden tapahtumista, vaikka uratietoisemmat tutkijat ovat tieteen tahtoen halunneet sellaisista vaieta. Uskon, että olen onnistunutkin ajoittain.

Uskon, että myös sinä olet saanut filosofoinnista ja filosofian tutkimisesta samantapaista tyydytystä. Olet arvostettu tutkija ja organisaattori omassa tiedeyhteisössäsi.

Kun vanhuus lähenee, olen alkanut jälleen ostaa maaleja ja kiilakehyksiä ja maalata. Lapsuudenmaisemaani Simon Viantiejoelle, jossa olen kahdeksana kesänä järjestänyt Viantiejoen historiasymposiumia, on vuosien aikana noussut kesäpaikaksemme Eijala. Ensi kesänä 2010 päärakennuksen itäpäädyn yläkertaan rakennetaan pieni ateljee, jossa tutkija saa eläkepäivinä piirtää ja maalata - jos elonpäiviä on - alastonkuvia ja muuta elämään läheisesti liittyvää.

Ehkä meidän olisi eläkkeellä, 2010-luvulla syytä toteuttaa poikavuosiimme suunnittelemaamme. Minulla on kesäpaikassani kolme saunaa. Nyt tulee myös kylpytynnyri. Kyllä siinä ideoita syntyy!

Parhaimmat onnittelut vielä Toivolle!

Oulussa 10.9.2009

Matti Lackman
professori

Esisokraatikot ovat filosofeja ennen Sokratesta, kuten nimi kertoo. Heidän kirjoituksistaan on jäänyt vain fragmentteja, toisin sanoen katkelmia ja muiden filosofien mainintoja. Tutkittavaa materiaalia ei ole paljon. Tulkinta on tietysti mutkikasta, koska muutamasta lauseesta pitäisi muodostaako kokonaiskuva ja päästä käsiksi opin logiikkaan. Silti esisokraatikot ovat hieno ja kiehtova teema filosofian historiassa

Toivo Salosen ehdoton suosikki on Demokritos, atomiopin isähahmoja Leukippoksen ohessa. Minun suosikkini on Herakleitos, lempinimeltään Hämärä. Demokritos on oikea oppinut ja vakava tiedemies, niin kuin Toivo itsekin. Demokritos kirjoitti atomeista ja havainnosta, mutta häneltä on säilynyt myös suuri joukko etiikkaa koskevia fragmentteja. Toivo on kuitenkin aina ollut kiinnostuneempi tieteestä kuin etiikasta filosofiana. Etiikka on käytännön elämää, johon on suhtauduttava vakavasti, mutta joka ei ole filosofian ytimessä. Toivo on tieteen miehiä, vaikka ei kalaveneeseen suostu käyttämään perämööttoria. Eikä mies jätä roskaa luontoon – ei tietenkään. Ei näissä asioissa teoriaa tarvita.

Minusta Demokritoksella on muutamia etevä fragmentteja. Paras lienee se jossa sanotaan “Minä tulin Ateenaan eikä kukaan tuntenut minua”. Paljon huonompi on seuraava fragmentti: “On tarpeen olla hyvä tai näytellä hyvää”. Edellinen houkuttelee miettimään, mitä oikeastaan tapahtui. Miksi suuri filosofi oli tuntematon ateenalaisille? Oliko todella näin? Jälkimmäinen fragmentti on vain tylsä tavanomaisuus. Niinhän se on, me kaikki yritämme näytellä hyvää, kun emme muutakaan osaa. Pahoja ovat ne, joiden esitys epäonnistuu tai jotka näyttelivät hyvää vain suppealle lähipiirilleen. Mutta kaikki näyttelivät, paitsi ne jotka ovat aidosti hyviä. Uskon että Toivon ei tarvitse näytellä kovin paljoa. Ehkä tämä johtuu juuri hänen filosofiastaan, joka korostaa tiedettä ja tietoa sen alkuperäisessä syvässä mielessä, ei pelkkänä teknologiana. Sokraattisesti ajatellen hyve on tietoa, eikä tietoa ole olemassa ilman tiedettä.

Miksi Demokritosta ei tunnettu Ateenassa? Tosiasia on, että Platon inhosi Demokritosta ja pyrki kaikin tavoin himentämään tämän maineen loistoa jopa hävittämällä hänen teoksiaan. Toivo on ollut kiinnostunut tästä surullisesta ilmiöstä. Ilman Platonia ja hänen oppilaitaan saattaisimme tietää paljon enemmän antiikin suuresta filosofista, Demokritoksesta. Filosofit ovat aina olleet katkeran riitaisaa joukkoa, vaikka teologeille me emme vedä vertoja. Teologit saivat toisensa hengiltä ja mukana meni historian kuluessa muutama filosofikin, kuten Giordano Bruno Campo Fiorella Roomassa elävältä poltettuna herran vuonna 1600. Nyt siellä on patsas. Filosofien riidat ovat sittenkin lieviä – ja tarpeettomia. Tuo virke, “Minä tulin Ateenaan, eikä kukaan tuntenut minua”, herättää mielikuvituksen eloon. Siitä alkaa kokonainen tarina.

“Todellisuudesta me emme tiedä mitään. Totuus lepää syvyyksissä” – sanoo Demokritos. Hän on oikeassa. Herakleitos sanoo: “Totuus rakastaa kätkeytymistä”. Molemmat filosofit sanovat samaa. Kuka uskaltaa sanoa nähneensä totuuden? Lahkolaiset tietysti, mutta ei ainakaan kukaan filosofi.

Ehkä Herakleitos on liian dramaattinen Toivolle. Herakleitos sanoo: “Kun olemme valveilla, näemme kuoleman; kun nukumme, näemme unta”. Varmasti on paras nukkua, sillä unet sivuuttavat kuoleman todellisuuden. Ehkä elämämme onkin vain unta ja unennäköä? Sitten kuolemme näkemättä kuolemaa. Herakleitos sanoo myös: “Olen tutkinut itseäni”. Hän ei varmasti sanoisi, että on tutkinut itsensä, sillä hänen mukaansa ihmisen sielu on niin syvä, ettei sen merkityksistä kukaan ota selvää. Mutta Herakleitos on tehnyt mitä tehtävissä on. Hänen tiedollinen hyveensä on rikoutumaton.

Jokainen valitsee filosofinsa ja filosofiansa oman temperamenttinsa mukaan. En usko, että Toivon vetoaa kovasti Herakleitoksen ajatus sodasta ja taistelusta kaiken alkuna ja syynä. Kun kamppailu loppuu, kaikki loppuu, on yhtä aikaa dramaattinen ja väkivaltainen teesi. Minäkin olen rauhan miehiä, mutta dramatiikka vetoaa minuun, Toivon luultavasti paljon vähemmän. Siksi Toivo tukeutuu Demokritokseen, antiikin ajan hienoimpaan filosofiin, jota Ateenalaiset eivät tunteneet.

(Lähde. The Presocratics, toim. P. Wheelwright, Macmillan, 1966).

MIETTEITÄ YLIOPISTOSTA JA KOULUSTA

Toivo Salonen

Filosofinen kulttuurilehti Genesis 3/1979 s. 34-35

Jo kolmekymmentä vuotta sitten on Toivo Salonen kohottanut lyhtynsä etsiäkseen järkevää ihmistä.

Toivo Salosen kirjoitus vuodelta 1979 pureutuu silloisiin yliopiston uhkakuviin, joista suurimpana kummitteli tutkintouudistus. Yliopisto oli suurissa muutoksissa ja erinäisten ambitioiden riepotelavana. Toivo esitti jo tuolloin skeptisen näkemyksen yliopiston muuttumisesta "ammattikorkeakouluksi" mikäli perusopetuksen teoreettiset pyrkimykset jäävät nopeaan valmistumiseen tähtäävien opintojen varjoon. Tämä kirjoitus soveltuu siis myös tähän päivään lähes yksi yhteen.

Koulun tilannetta pohtiessaan Toivo on kiinnittänyt huomiota piilo-opetussuunnitelmana tunnettuun seikkaan ja sen arveluttaviin vaikutuksiin. - Sitä niittää, mitä kylvää. (toim.)

Koulutusjärjestelmän tehtävänä on viljellä sivistystä, jolloin oppilaille, opiskelijoille ja opettajille syntyy kyky ymmärtää tapahtuvia muutoksia ja aikamme murroksia. Jos koulu ja yliopisto kykenee herättämään sivistyksen kaipauksen eli auttaa oppilasta ja opettajaa rakentamaan teoriaa päässään, niin heille kehittyy kyky osallistua uuden taantaan, ajankohtaiseen keskusteluun ja toimintaan.

Varmimmin koulutusjärjestelmä epäonnistuu tehtävässään, kun sen ja yhteiskunnan tai yhteiskunnallisen kehityksen välillä vallitsee harmonia. Totuutta etsivän hengen ja teoreettisen itsetietoisuuden jäsentämä koulu vanhanaikaisine muotoineen on askeleen edellä nykyaikaista, tehokasta, audiovisuaalisin konein ja teknisin hienouksin järjestynyttä sekä 'tieteellisesti' suunniteltua koulua.

Yliopistomietteitä

Feodalistinen yliopisto ohittaa aina kapitalistisen ammattikorkeakoulun. Tämän asian punnitsemiseen ei sovellu "välitön käytännöllisyys". Tietoisuus itsensä ja osin kulttuurin edellytyksistä sisältää nimittäin mahdollisuutena uuden käytännön.

Yliopistossa on varaa olla väärässä. Mahdollisuus erehtymiseen on välttämätön edellytys tiedostamiseen, tiedolliselle ja henkiselle kasvulle.

Sen sijaan "arjen yhteiskunnassa" virheiden tekemisestä rangaistaan, kysymys on leivästä ja monien ihmisten tulevaisuudesta ja onnesta.

Yliopistotieteelle on tutkinnonuudistuksessa käymässä samoin kuin "luonnosta irtaantuneille" kaupunkilaisille. Tieteentekijät "vieraantuvat" tieteestään. Tiede muuttuu tiedemiehille vieraaksi ulkoiseksi voimaksi, joka elää ja "kehittyy" riippumatta siitä, mitä yksittäiset tiedemiehet tekevät tai kuvittelevat.

Yhteiskuntapolitiikka tiedepolitiikan kokoavana ja jäsentävänä normina on hallinnolle nerokas oivallus, jonka jälkeen kritiikillä ei ole mitään erityistä tehtävää yliopistossa. Yksittäiset purnaajat ja kriitikot joko nujerretaan tai jätetään omaan "arvoonsa". Sen sijaan tehdään kovasti ja äänekkäästi edistystä, kaikki muuttuu yhdeksi edistykseksi ja voidaan luopua antiikkisista teorioista ja humanistisista höpinöistä.

Yliopistolla eläminen on toimimista jonkin erityisen puolesta, nimittäin oman tajunnan rakentamisen ja yliopiston yliopistona realisoitumisen puolesta. Yliopistolla olemisen ei ole jotakin yleistä yhteiskunnallista kokemista ja elämistä.

Poliittisesti sitoutuneiden tehtävänä ei ole olla omien järjestöjensä agentteja, värväreitä, ideologeja ja selittelijöitä vaan opiskelijoita, jotka opiskelevat ja vaalivat sivistystä, kulttuuria sekä rakentavat niin omaa tajuntaansa kuin myös ajanhenkeä eli kollektiivista itseymmärrystä. Näin he voivat parhaiten toimia inhimillisen hyvän puolesta.

Poliittisten opiskelijajärjestöjen opintokerhotoiminnassa käytetään omia erityisiä käsitteitä ja ehkä omituisiakin ilmauksia. Opitun pohjalta on helppo tehdä propagandaa. Nyt on kuitenkin entistä tietoisemmin alettava viljellä yleistä järkeä, argumentaatiota, joka periaatteessa suuntautuu kaikille ja kolkuttaa meissä kaikissa olevaa yhteistä ja yleistä järkeä. Sitä paitsi tämä toiminta on hyvää itsekasvatusta, se kannustaa kriittisyyteen ja vaikeuttaa asioiden omaksumista uskonomaisessa muodossa.

Yliopisto ei ole paikka, jossa toimitaan sen ulkopuolella muodostetun tajunnan ehdoilla. Yliopisto ei ole paikka, joka nähdään tietoa tuottavana välineenä yliopiston ulkopuolisten tarpeiden ajamiseksi. Yliopisto on yhteisö, jossa rakennetaan itseymmärrystä. Tähän pitää alistua niin taloudellisen vallan edustajien kuin myös valtiokoneiston ja ennen kaikkea poliittisten puolueiden. Tämän esittämäni vaatimuksen ja normin ymmärtämisessä on juuri yliopiston tulevaisuus, yliopiston olemassaolo.

Se, että on hämärtyneet käsitys yliopistosta sivistyksen vaalimisen yhteisönä, käsitys yliopistosta yliopistona eikä "joustavana" ammattiopistona, johtuu paradoksaalisesti, ironisesti yliopistosta itsestään. Yliopiston sisällä on henki väljähtänyt, yliopisto ei ole ollut tietoinen itsestään eikä se ole sitä kautta kyennyt vastustamaan vallitsevan yhteiskunnallisen kehityksen ja ymmärryksen tunkeutumista sellaisenaan yliopiston sisälle.

Yliopiston itsetietoisuuden heikkouden syitä voisivat olla seuraavat: tuotetun tiedon paljous ja spesialisoituminen, erityisalueiden voimakas lisääntyminen, vallitseva tiedetraditio ja sen synnyttämä itseymmärrys, byrokratian syntyminen ja kasvaminen yliopiston sisällä, yhteiskunnallinen paine ja vaatimus sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien

ratkaisemiseen tai välineiden tuottamiseen näiden ongelmien hallitsemiseksi. Näin vallitseva käytäntö on määrännyt yliopistoa tutkimaan ongelmia ja asioita siten, että vallitseva käytäntö ei voi kumoutua, että vallitsevan käytännön olemassaolon oikeutus säilyy tai vielä mielummin vahvistuu. Kriittinen tiede hakee ideaalia, etsii pysyviä arvoja ja vaalii totuutta. Tämä tiede elää yliopistossa. Tämä tiede ymmärtää ja hahmottaa olevaa ja itseään. Tässä tieteessä on idealistinen momentti ja se rakentaa ympärilleen idealistista yliopistoa. Mutta kuinka paljon parempi onkaan rehellisesti idealistinen yliopisto kuin yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden välineeksi sopeutunut korkeakoulu, jolle toimivuus ja tehokkuus ovat loukkaamattomia normeja. Ja jossa käsite totuus muuttuu sisällyksettömäksi jäänteeksi vanhasta ja unohdettavasta. – Silti huonokin idealismi ylittää vulgaarisen materialismin, sillä siinä säilyy aina mahdollisuutena uusi, se kantaa edellytykset totuuteen, inhimillisten arvojen rakentamiseen ja päämäärien kritiikkiin. Onko hyvä materialismi käsitteellinen paradoksi ja ideaali, joka ei esineellisty koskaan yliopistorakenteessa?

Koulumietteitä

Harjoitus- ja työkirjat voivat olla hyvä apu opetuksessa. Jatkuvassa ja paisuvassa oppimateriaalin kehittäessä piilee myös omat haittansa. Käykö niin, että valmis materiaali kasvattaa oppilasta tyytymään valmiiseen ja vaatimaan valmista, tuhoaa hänen itsenäisyyttään sekä ennen kaikkea ei kehitä hänen kykyään hahmottaa tilaa, johon laskut, piirrokset ja kirjalliset esitykset rakennetaan? Paluu sinikantisiin tavallisiin vihkoihin on edistystä.

Jokasyksyiset oppikirjamarkkinat kasvattavat tuhlaavaisuuteen. Uudet painokset syrjäyttävät vanhat, vaikka kyse olisi vain muutaman rivin korjauksesta.

Takaisin kerättävät kirjat kasvattavat säästäväisyyteen sekä yhteisen omaisuuden kunnioittamiseen.

Parinkymmenen vuoden takaisessa koulussa toteutui piilomuodossa hyvin oleellisia kasvatuksellisia ratkaisuja. Nykyiset taloudelliset ja tekniset mahdollisuudet ovat peittäneet alleen tärkeimmän, nimittäin koulutuksen henki on väljähtänyt ja tärkeät piilofunktiot on ajatuksettomasti jätetty syrjään. Koulu nojaa aina arvoihin. Arvoista tietämätön ja arvokysymyksiä käsittelemään kykenemätön koulu on virasto, jossa vallitsee asiapakko. Opettajilta ja oppilailta kielletään silloin luovuus luovuuden varsinaisessa merkityksessä.

Toivo Salonen

I

Valitsen historiasta yhden tapahtuman, jolla on mielestäni ratkaiseva merkitys omaehtoisen filosofisen ajattelun kehittymiselle. Sellaiseksi sopii Thaleen oletettavasti toteutunut ennustus auringonpimennyksestä. Tapahtumaa pohdittaessa onkin esitetävissä, että varhaisen filosofian muotoutuminen filosofiaksi alkaa tuolloin eli vuonna 585 eaa. Ajoituksen hyväksymisestä seuraa käytännöllistä arvoa, siitä lähtien voidaan nimittäin rakentaa varsin jäsentynyt kuvaus antiikin kreikkalaisesta filosofiasta.

Thales meni mielellään parin oppilaansa kanssa Delfoin Apollonin temppeliin. Siellä uskonnollisten riittien keskiössä oli hänelle läheinen jumala, sillä Apollonin palvonnan juuret juontuvat kreikkalaisuuden ulkopuolelle Vähä-Aasiaan. Olihan luonteavaa, että valontuojan Jumalakin tuli idästä. Miletoksessa asunut Thales oli ilmeisesti puoleksi kaarialainen. Delfoi oli tavallaan puolueeton paikka viisautta etsivien keskusteluille. Muutoinkin se oli sopivan rauhallinen, koska sotapäälliköt jumalallisen koston pelossa eivät halunneet toimia alueella aggressiivisesti. Tietenkin tilanetta hyödynnettiin: Delfoissa olivat mm. merkittävien poliksien aarrekammiot.

Filosofisen harrastuksen alussa ehkäpä vuonna 580 antiikin Delfoissa ratkaisevasa osassa on kehoitus: Tunne itsesi. Filosofia alkaa elää velvoittavana ideana, ikään kuin sisäistyneenä äänenä viisaiden keskinäisissä keskusteluissa. Viisaita eli profilosofeja tai protosofistoja Diogenes Laertios nimeää kaksitoista: *Viisaina pidettiin seuraavia miehiä: Thales, Solon, Periandros, Kleobulos, Khilon, Bias ja Pittakos. Näiden lisäksi joukkoon luetaan myös Anakharsis Skyyyti, Myson Khenläinen, Ferekydes Syroslainen ja Epimenides Kreetalainen. Jotkut ottavat mukaan myös tyranni Peisistratoksen. Nämä ovat viisaat.* (Diogenes Laertios 2003, s. 16.; DL 1,13.) Ilmeisesti kerronnallisista syistä joukosta puuttuu esimerkiksi Thaleen oppilas Anaximandros.

Tunne itsesi on ideana spartalaisen Khilonin, miletoslaisen Thaleen ja muutamien muiden profilosofien keskustelujen tulos. Tunne itsesi idean merkitys ja sisältö on siinä, että siitä tulee filosofista toimintaa ohjaava sisäinen normi, jopa ehto ymmärrykseen. Viisaiden perinnön vaalimisen paikkana Delfoin oraakkeli-instituutio kantaa monessa mielessä kiitollisuudenvelkaa. Profilosofien vaikutuksen ilmausta on, että neuvoja ja vaihtoehtoja kysymään tulleiden edessä on lukenut kiveen hakattuna nimenomaan kehoitus: Tunne itsesi. Tilanne tarkoittaa, että filosofia on tullut esiin oraakkelin ennusteissa, varsinkin kun ennustus parhaimmillaan on rikkonut vastakaiset vaihtoehdot eikä myöskään ole vihjannut mahdollisuuteen ”ehkä” vaan neuvoa kysynyt on törmännyt yllättävään näkökantaan, kysymisen edellytyksien kyseenalaistamiseen. Kaiken ohessa Apollonin aivoituksia esittävä oraakkeli ja niitä tulkitseva Delfoin papisto ovat oikeuttaneet varhaisten filosofien toimintaa. Ikään kuin kenenkään tarkoittamatta syntyy poliksissa luontevalta tuntunut käytäntö, jossa vallassa olevat joutuvat sietämään heille itselleen epämieluisia kommentteja ja ajattelukehitelmiä. Viisaisiin kajoamisessa on ollut jumalallisen vihan riski.

Filosofisen tutkimuksen tuottaessa menestystä mm. kosmologiassa ja matematiikassa toisen ja kolmannen polven viisaat saattoivat keskittyä lupaavilta vaikuttaviin ongelmiin. Todellisuus moninaisuudessaan näyttäytyi mielenkiintoiselta, mikä seikka oikeuttaa nimityksen luonnonfilosofia liittämisen profilosofeihin. Tutkimuksellinen menestyminen taas tarkoitti, että ihmisenä olemisen, siis ihmisenä toimimisen ja ihmiseksi kasvamisen ongelmat eivät olleet useinkaan polttavana esillä. Miksi keskustella sellaisista kysymyksistä, joihin ei tuntunut liittyvän uudentyyppisiä ajatusituja tai joihin annetuista vastauksista vallitsi vakiintuneet näkemyserot ja osassa suuri yksimielisyys? Yli sadan vuoden keskustelun tuottamasta korkeasta sivistyksellisestä tasosta kertovat Demokritoksen eettiset fragmentit. Samalla ne ilmentävät varhaisen filosofian sisältämän Tunne itsesi perinteen menestystä.

Ateenassa poliittisten rakenteiden muututtua Platon kirjoituksissaan vauhdittaa filosofian ymmärtämistä Tunne itsesi kehoituksen päättymättömänä ilmentymänä. Teksteissään hän työstää sofistojen ja erityisesti opettajansa Sokrateen ideoita.

Aikakaudet vaihtuvat, historiassa toteutuu tarkoitettuja ja tarkoittamattomia pyrkimyksiä sekä sattumanvaraisuutta. Oleellista on, että filosofiseen kirjallisuuteen tulee suuria aukkoja, ja että osa säilyneistä teksteistä ei ole käytettävissä. Platonin

teokset antavat uuden ajan eurooppalaiselle sivistykselle filosofisen mallin, jossa Sokrates on pääosassa kuolintapansa kruunaamalla Tunne itsesi normilla. Yleisesti Sokrates näyttäytyy filosofian suoranaisena isänä, vaikka jo Pythagoraan kerrotaan käyttäneen sanaa filosofi.

Abderalainen Demokritos oli aikansa filosofisen ymmärryksen huippu. Hän ei asunut Ateenassa eikä osallistunut siellä perusteellisiin keskusteluihin, koska Ateenalla ei ollut tarjottavana hänelle mitään oleellista. Protagoraan kautta Demokritos oli perillä tilanteesta. Filosofian varsinainen viriäminen Ateenassa alkaa tapahtua ehkä kymmenen vuotta Sokrateen kuoleman jälkeen ja ilmeinen älyllinen menestys käynnistyy Platonin ollessa viisikymmenvuotias. Tuolloin Demokritos on ollut jo yli 90-vuotias. Kukoistava platoninen koulukunta ei koe tärkeäksi antaa tunnustusta Demokritokselle, jonka materialistiset ja determinismiä korostavat näkemykset ovat kriittisessä suhteessa Platonin teksteihin. Akademeian johtotehtävistä osattomaksi jäänyt Aristoteles viittaa usein Demokritokseen ja kommentoi hänen tekstejään.

II

Edmund Husserl osallistuu 1930-luvun alussa kulttuurin kriisiä koskevaan keskusteluun, jolloin hän kommentoi antiikin filosofian tilannetta syventymättä yksityiskohtiin. Husserl esittää filosofian syntymistä filosofiana koskevan ajatuksen, jossa teoreettinen intressi nousee intersubjektiiiviseksi ja siten viisaiden yhteisöä muodostavaksi voimaksi. Husserlin mielestä muotoutumisprosessissa todellistuu ainutlaatuisen kulttuurinen murros. Ei ole syytä vähätellä hänen erottelevan ajatuskehityksen merkitystä, jonka avaaminen paljastaa, kuinka filosofin ymmärrys on luontevan kriittisessä suhteessa mm. aikansa uskonnolliseen pohdintaan ja arkiajatteluun. Husserl siis ajattelee, että filosofian muotoutumisessa omaehtoisena filosofiana on tapahtunut jotakin perustavanlaatuisia, ei ainoastaan tapahtunut vaan edelleen suurta merkitystä kantavaa. Hänen fundamentaalinen ajatus eli teoreettisen intressin merkitys filosofian muotoutumisessa on syytä nostaa ponnekaasti esille. Teoreettinen intressi ei tarkoita etäännyttämistä konkreettisesti tai arkisesta kysymyksistä vaan etäisyyttä suhteessa vallitseviin taloudellisiin, poliittisiin, uskonnollisiin ja arkisiin odotuksiin. Filosofia omaehtoisena filosofiana on tulosta tietoisesta etäisyydenotosta ja ajatuksellisesta itsenäisyydestä.

Husserl nostaa osin tarkoittamatta filosofian ikoneiksi Sokrateen, Platonin ja Aristoteleen. Hän oikeuttaa aikansa oppihistoriallisilla näkemyksillä edelleen vallitsevaa mytologiaa filosofian kulta-ajasta. Käytännössä hän heijastaa reflektioimatta omat ja aikakautensa jäsenyydet kuvaamaan antiikin filosofista keskustelua.

Syvennyttäessä pohtimaan havaitaan, että Sokrates ja Aristoteles kokevat kovin hämäränä teoreettisen intressin. He toimivat oleellisesti samoin, kuin monet ennen heitä vaikuttaneet esimerkilliset ajattelijat. Sokrates suorastaan haluaa olla käytännöllinen eli kanssaihmistensä kasvattaja sivistykseen, jonka ytimessä ovat hyveet. Vaikka Sokrates on itsenäisen filosofian harrastamisen perikuva, silti hän karttaa keskusteluja tietoisuutta rakentavista teoreettisista kysymyksistä. Opettajastaan poiketen Platon kykenee osittain kohtaamaan pythagoralaisten ja elealaisten sekä myös Demokritoksen näkemykset. Platonin filosofiassa on teoreettinen hahmotus primaarista, teoria onkin hänelle vapautusta aistimusten viekoittelevuudesta ja kykyä katsella ideoita. Antiikin jäsentämisen tavassa ja yksityiskohdissa Husserl käsittääkseni jää kauaksi keskeisten näkökohtien tavoittamisesta, sen sijaan hyväksyn hänen kantavan ideansa: universaalisen ja radikaalisen kriittisyyden muotoutumisen antiikin filosofiassa sekä kriittisyyteen perustuvan normatiivisen toimintamallin nousemisen filosofisen sivistyksen ytimeksi ja voimaksi.

Husserl kirjoittaa: *Minusta tuntuukin, että vaikka minua saatetaan tässä pitää taantumuksellisenä, olen huomattavasti radikaalimpi ja paljon vallankumouksellisempi kuin ne, jotka puheissaan nykyään esiintyvät radikaaleina.*

(Husserl 2006, s. 161.) Miksi vanhakantaiselta vaikuttava Husserl olisi radikaalinen ja vallankumouksellinen? Vastaukseen viittaa sanan ”radikaalinen” merkitys: juuriin meneminen, perustoihin asti yltävä. Hänelle filosofia on tietoisuutta perustoista, perusteista, periaatteista, edellytyksistä, ehdoista, arvoista, intresseistä ja oletuksista. Tietoisuuden ehtojen selvittäminen johtaa ikään kuin luonnostaan kyseenalaistamaan vallitsevia käsityksiä ja itsestäänselvyksiä.

Husserlin kommentti kääntää huomion pohtimaan hänen omia filosofisia lähtökohtiaan. Minusta Husserl kokee filosofisen toiminnan erityisesti kahden ominaisuuden synteessinä: Filosofian idean oma edellytys on usko totuuden olemassaoloon saksalaisen idealismin ja siten myös Snellmanin hengessä. Toiseksi filosofiaa luonnehtii radikaalinen ja universaalinen kriittisyys. Husserlin ohjelmallinen linjaus ei jää filosofian sisälle vaan se säteilee vaikutuksensa erityistieteelliseen tutkimukseen ja yleensä kriittiseen keskusteluun. Hän kirjoittaa tutkimusta suuntaavasti ja toivottua tulevaisuutta ennakoivasti: *Järke /ratio/, joka nyt on kyseessä, ei ole mitään muuta kuin todella universaalia ja aidosti radikaalia hengen itseymmärrystä universaalien vastuullisen tieteen muodossa.* (Husserl 2006, s. 174. Käännöstä hieman terävöitetty/TS.)

Husserl kokee filosofian ajattelun kulttuurina, jossa ideaalisella ja totuudella on fundamentaalinen tehtävä. (Husserl 2006, ss. 154-159.)

III

Filosofian ytimessä on teoreettinen intressi kaikessa laajuudessaan ja velvoittavuudessaan. Implisiittisenä tämä idea näkyy mm. profilosofien tai luonnonfilosofien keskusteluissa, Museoinin oppineiden tutkimustoiminnassa, kreikkalaisen filosofian renessanssissa islamilaisessa kulttuurissa ja uuden ajan ajattelijoiden kirjeenvaihdossa. Välistä valtarakenteet asettavat suuria esteitä tai hukuttavat teoreettisen intressin mitä moninaisimpien käytännöllisten intressien alle. Nyt on sellainen aika.

Tunne itsesi idean historian avaus ja idean tulkitseminen kantaa kahta viestiä nykyhetkeen: Filosofia edellyttää teoreettista intressiä. Silti filosofian ei tule olla pelkästään filosofista tutkimusta eikä akateemisen filosofian opetusta tai keskittymistä filosofisiin ongelmiin. Filosofia lunastaa kulttuurisen oikeutuksensa menemällä mukaan kaikkien mahdollisten alojen edustajien sellaisiin keskusteluihin, joissa kunnioitetaan järjenkäyttöä.

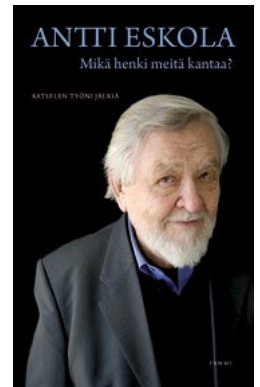
Kirjallisuutta

- Ahlman, Erik; Teoria ja todellisuus. Filosofisia esseitä ynnä aforismeja. WSOY, Porvoo 1925.
 Demokrit. Fragmente zur Ethik. Griechisch/Deutsch. Philipp Reclam jun. Stuttgart 1996/2007.
 Diogenes Laertios; Merkittävien filosofien elämät ja opit. (suom., esittely ja selitykset Marke Ahonen) 2.p. Kustannusosakeyhtiö Summa, Helsinki 2003.
 Elo, Pekka & Salonen Toivo (toim.); Ajatukset – uuden ajan filosofian lukemisto. Helsingin yliopisto Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Oppimateriaaleja 17. Yliopistopaino, Helsinki 1993.
 Gadamer, Hans-Georg (toim.); Philosophisches Lesebuch. Band I. 1965/1988/2004. 2.p. Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Mein, Nördlingen 2007.
 Grünwald, Michael (toimittanut ja selittänyt) & Gemelli-Marciano, M. Laura (johdanto); Die Anfänge der abendländischen Philosophie. Fragmente der Vorsokratiker. Bibliothek der Antike / Deutscher Taschenbuch Verlag & Artemis Verlag, Zürich-München, Nördlingen 1991.
 Husserl, Edmund; Uudistuminen ja ihmisyys. Luentoja ja esseitä. (toim. Sara Heinämaa; suom. Timo Miettinen, Simo Pulkkinen, Joonas Taipale) Tutkijaliitto, Helsinki 2006.
 Husserl, Edmund; Die Krisis des europäischen Menschentums und die Philosophie. (Die Philosophie in der Krisis der europäischen Menschheit. 7. ja 10.5.1935.)
http://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/20Jh/Husserl/hus_kris.html.
 Husserl, Edmund; Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie. Eine Einleitung in die phänomenologische Philosophie. 1936/1954. (toim. Elisabeth Ströker) 2.u.p. Felix Meiner Verlag, Hamburg 1982.
 Jaspers, Karl; Was ist Philosophie? Ein Lesebuch. 4.p. Deutscher Taschenbuch Verlag, München, Nördlingen 1986.
 Juntunen, Matti; Marxismi. Teoksessa: Spektrum. Tietokeskus. Osa 7. WSOY 1978. ss. 402-403.
 Juntunen, Matti; Tavoitteena rajoittamaton kriittisyys. 1978. Teoksessa: Credo. Mihin minä uskon. Jyväskylän Kesän julkaisuja / Gummerus, Jyväskylä 1979. ss. 48-55.
 Juntunen, Matti; Radikaalin sivistyneistön käsitteestä. Filosofinen kulttuurilehti Genesis N:o 3/1979, ss. 7-11. Myös teoksessa: Wilenius ym.; Johdatus filosofiseen ajatteluun. Gummerus, Jyväskylä 1982. ss. 163-171. (Teksti on vain neljännessä painoksessa.)
 Juntunen, Matti & Mehtonen, Lauri; Ihmistieteiden filosofiset perusteet. 1979. 2.k.p. Gummerus, Jyväskylä 1982.
 Mansfeld, Jaap (valinnat, käännös ja selitykset); Die Vorsokratiker I. Milesier, Pythagoreer, Xenophases, Heraklit, Parmenides. Griechisch/Deutsch. 1981. Philipp Reclam Jun., Stuttgart, 1995.
 Mansfeld, Jaap (valinnat, käännös ja selitykset); Die Vorsokratiker II. Zenon, Empedokles, Anaksagoras, Leukipp, Demokrit, Parmenides. Griechisch/Deutsch. 1985. Philipp Reclam Jun., Stuttgart, 1993.
 Stenius, Erik; Tankens gryning. En studie över den västerländska filosofins ursprungsskede. 1953. 2.p. Söderströms, Helsinki, Porvoo 1975.
 Taureck, Bernhard, H. F.; Die Sophisten zur Einführung. Junius Verlag, Hamburg, Hannover 1995.
 Volkov, Henrik; Tieteen kehdon ääressä. (suom. V. Bergman) Kustannusliike Edistys, Moskova 1974.

Antti Eskola**Mikä henki meitä kantaa****Katselen työni jälkiä**

TAMMI 2009, 319s.

ISBN: 978-951-31-4757-0

“Onko tämä elämäkerta vai muistelmateos?” on kysymys, joka ensimmäiseksi nousee mieleen kirjan nimestä ja tekijän iästä. Eskola selvittää lähtöasetelman heti ensisivuilla, kuten tutkimusmenetelmien Grand Old Manille sopiinkin. Kyse on tieteellisestä elämäntyöstä saadun kokemuksen pohdiskelleva kirjoittaminen.

Eskola jakaa elämänvaiheensa osiin käyttäen alakäsitteitä: “1950-luvun koulupoika”, “1970-luvun sosiologi” ja “vanha emeritusprofessori” - tämäkin on ‘eskola ykkösen’ metodien soveltamista aika yllättävässä yhteydessä. Eskola rajaa oman ja perheensä yksityisyyden lähes täysin pois teoksesta, ellei se ole jotenkin oleellista hänen työnsä vaiheille. Kyseessä ei siis todellakaan ole paljastuskirja vaikka Eskola tunnetaan varsin särmikkäänä persoonana.

Filosofianharrastajan kannalta kiinnostavinta on ehkä Eskolan pohdiskelu eläkepäiviensä projekteista. Kolme uskoa ja uskonnollisuutta pohtivaa teosta luovat kuvaa filosofiaan suuntautuneesta pohdiskelijasta. Metafyysisiin asioihin uppoutuminen ei ole lainkaan ihmeellistä entisen tiukan positivistin kohdalla sen perusteella mitä hän on jo “1950-luvun koulupoikana” kirjoitellut päiväkirjoihinsa.

‘Uskontokirjojensa’ ja nyt käsillä olevan teoksen myötä Eskola on saavuttanut seesteisyyden ja löytänyt myös “1930-luvun lopun ja sotavuosien maalaispojan”.

Mikä henki meitä kantaa on erinomainen opas Eskolan teoksiin. Hän ei puolustele itseään eikä selittele turhia, vaan ote on vakaan tieteentekijän katselmus oman työnsä merkitykseen.

Nicholas Grisefoth seikkailee jälleen**Ruusuvuori, Juha - Lukkarinen, Hannu****Luukauppias** (Nicholas Grisefothin seikkailut 1)

WSOY

ISBN: 978-951-0-32370-0 76 s.

Kauppamiehen kosto (Nicholas Grisefothin seikkailut 2)

WSOY

ISBN: 978-951-0-32849-1 80 s.

Merirosvo (Nicholas Grisefothin seikkailut 3)

WSOY

ISBN: 978-951-0-34012-7 68 s.

Kivinen laiva (Nicholas Grisefothin seikkailut 4)

WSOY

ISBN: 978-951-0-35627-2 72 s.

Juha Ruusuvuoren luoma keskiaikainen kauppias Nicholas Grisefoth on saanut uuden elämän sarjakuvaromaanina. Piirtäjä Hannu Lukkarinen innostui muutama vuosi sitten muuttamaan Ruusuvuoren *Ryöstetyn pyhimyksen* kuvalliseen asuun. Pyhimyksen tarina on kahdella ensimmäisellä albumilla ja mainiot henkilöhahmot ovat sen jälkeen jatkaneet elämäänsä jo kahdella jatko-osalla.

Uusimmat albumit ovat jo selvästi kypsyeempää yhteistyötä, jossa tekijät tukevat toistensa taidetta. Lukkarisen dramaattinen musta tussaustyyli sopii kuvaamaan keskiaikaan sijoittuvia tarinoita aivan hämmästyttävän hienosti. Tyylin dynaamisuus saa tarinan vauhdikkaaseen rientoon korostaen sopivasti Ruusuvuoren käsikirjoituksen piirteitä. Ruusuvuori puolestaan antaa kokeneen teatteriohjaajan tavoin riittävää väljyyttä piirtäjälle toteuttaa omaa näkemystään. Ruusuvuoren perehtyneisyys Suomen ja Itämeren ympäristön keskiaikaan takaa tarinalle historiallisesti uskottavat puitteet. Lukkarinen on vahva ihmisen kuvaaja ja syventynyt jopa keskiaikaiseen miekkailutekniikkaan saadakseen mahdollisimman aidon lopputuloksen. Sarjakuvaromaani - kuten kustantaja teosta nimittää - on suunnattu aikuiselle lukijalle. Uskaltaisn kyllä huolelta antaa albumit varttuvan nuorisonkin kätösiin, sillä railakkaasta menosta huolimatta ne ovat sivistävää luettavaa.

Juha Ruusuvuori

Uusi uljas aika

Jaksan näköjään olla huolestunut yleisistä asioista. Kolmekymmentä vuotta sitten olin huolestunut siitä, että kaikki oli Suomessa ylipolitisoitunutta. Kuntien nuorisotilojen iltavahtimestarienkin virat täytettiin poliittisista kiintiöistä. Nyt olen huolestunut siitä, ettei politiikka tunnu enää kiinnostavan yhtään ketään.

Kirjoittaessani Stallaria jouduin käymään jatkuvaa jaakopinpainia siitä, olinko totaalisesti väärillä jäljillä. Kuka nyt enää jaksaisi lukea vanhojen stallarien epäuskottavista toilailuista, ketä nyt kiinnostaisi jokin Neuvostoliitto-niminen, jo ammoin siperialaiseen hautaansa hoippunut mammutti.

Joka tapauksessa olin olevinani melko varma siitä, ettei Stallari kiinnostaisi ketään alle 50-vuotiasta. Toivottavasti historia on minut vapauttava ja osoittaa, että olin väärässä.

Olenhan ehtimiseen tolkkuttanut itselleni ja muille, että ihminen oppii maailmastaan ja itsestään kaikista eniten perehtymällä maailmansa ja oman maansa historiaan. Tämä perehtyminen on kiitettävästi hoidettu suomalaisessa kirjallisuudessa, ainakin mitä tulee sisällisotaan ja peräti jatkosotaan. Niitä uudemmat poliittiset käänneet valtakunnassa eivät hirmu paljon ole jaksaneet kollegoita kiinnostaa.

Onhan se tärkeää kelata sisällissotaa, totta kai sen traumat ovat päilyneet kansallisen alitajunnan tummassa kalvossa viime vuosiin saakka. Mutta en ole lukenut kovin useaa romaania Neuvostoliiton kaatumisesta (onko se vieläkään kaatunut on sitten toinen kysymys).

Niinpä päätin räävittömän maineeni turvin tarttua 70-luvun lopun lähihistoriaan. Stallari on siis historiallinen romaani, siinä on se ero keskiaikaromaaneihini, että satuin itse olemaan mukana. Minä istuin itse niissä pöydissä, joissa Tsekkoslovakin miehitystä ylistettiin ja kävin sanaharkkaa ja puolustin Ele Aleniusta, jonka sössöttävää puhutapaustaistolaiset imitoivat. Olin päättänyt ryhtyä aleniuslaiseksi heti kuultuani, että hän oli ainoa puoluejohtaja Suomessa, joka tuomitsi Varsovan liiton tekemän miehityksen 1968.

Ovidius piti kirjailijoita räksyttävinä koirina; cave canem eli varo koiraa huudahti hän aikansa poliitikoille. Stallarissa olen yrittänyt toteuttaa tätä muinaista roomalaista velvollisuutta. Jos kirjailijat tässä maailmassa alkavat tinkiä rehellisyydestä, niin kuka sitä sitten jää harjoittamaan? Ilkka Kanerva?

Toisin sanoen toivon, että niin moni YYA-lujennus- ja ennennyspoliitikko kuin mahdollista ostattaa avustajallaan Stallarin ja salaa pälyilee sitä saunakamarissaan. Ikävä kyllä toiveeni lienee turha; ei teflonjengiin enää mikään vaikuta.

Nykyiset teflonpoliitikot jatkavat samalla ladulla kuin YYA-jengi, hehän ovatkin pääasiassa samoja ihmisiä. Presidenttimme ylistää Medvedeviä "uuden ajan poliitikkona". Ketään establishmentin jäsentä ei kiinnosta se, että Venäjän eri puoliviralliset organisaatiot murhaavat lehtimiehiä, pelottelevat kirjailijoita ja toteuttavat hiljaista kansanmurhaa Kaukasian osavaltioissa.

Suomen politiikkoja kiinnostaa se, että vanhan KGB-upseerin ja venäläisten rosvokapitalistien ajama kaasuputki saadaan nykäistyä herkin meremme pohjaan mahdollisimman nopeasti. Venäjän "uuden ajan" politiikkaahan on hankkia strategisia painostuskeinoja energia-voimien muodossa, järjestellä salamurhia ja käydä välillä lirputtelussa kivoja suomalaisille päättäjille.

Aivan kuin olisin elänyt tämän ajan jo 1970-luvulla... vai onko-han tämä fiktiota?

Lisää kannuksia Ruusuvuorelta

Juha Ruusuvuori

Bugning mot öster

Jag är son till en journalist och har läst fria liberala finska tidningar hela mitt liv. Därför är jag alltid extra bekymrad när jag får veta om nya begränsningar i pressfriheten i världen. Ganska ofta kommer sådana nyheter från Ryssland.

Tidigare kom dylika nyheter från Sovjetunionen. För någon tid sedan sökte en kvinnlig journalist från tidningen Novaja Gazeta asyl i Finland. Man vet ju att Novaja Gazeta är den enda tidning i Ryssland som öppet vågar kritisera statsmakten, det vill säga Putin, Medvedev och de stora ryska företagen.

Det är inte heller så lätt med Novaja Gazeta numera. Chefredaktören har vägrat att publicera artiklar om Tjetjenien därför att han vill skydda sina redaktörers liv. Skumma halvmilitära organisationer hotar fortfarande de människors liv som skriver mot den officiella sanningen.

Jag börjar genast tänka på de gamla grymma sovjetiderna. Jag var journalist på finska Yle 1980, när självcensuren hos oss var som värst. Vi fick inte kritisera den store grannen, USA kunde vi kritisera hur mycket som helst.

Det har inte ändrat mycket i den här saken. När den ryska tsaren Putin kommer på besök tar de finska politikererna på sina yllesockor och försöker vara tysta, snälla och ödmjuka. Putin kommenderar små tshunas (finnar) och ser till att allt som Sovjet... ursäktat Ryssland bestämmer är rätt. Det är rätt att ruinera Karelens träindustri med trätullar. Det är rätt att flytta all transport på järnvägar fast det inte finns järnvägar och vagnar.

Och det är rätt att man bygger ett gigantiskt gasrör i Östersjön. Putin var ju öppet elak mot den finska statsministern, som försökte få alla tro att Finland fortfarande bryr sig om miljöeffekterna. Politiska effekter talar man gärna inte.

I verkligheten kan Finland bry sig om hur mycket som helst, men svaret på hösten kommer att vara ja. Det har varit klart ända från början och det blev ännu klarare med Vanhanens lapsus i tv:n: han sade att "suostumus päätös" kommer på hösten. "Vi accepterar."

Finska politiker tycks vara jättegglada alltid när tsaren ler soligt mot dem. Putin gör det sällan, men finnarna hoppas kunna se i hans ansikte ett litet tecken som kunde tolkas som ett leende. Men den gamla gatupojken och KGB-officeraren har det så svårt att le. Därför skickar man hit också presidenten Medvedev, som med sina mjuka händer liknar mera en västerländsk politiker. Det var så trevligt att se bilder om hans besök: alla finnar log och skrattade med honom, nästan kliade på hans rygg.

Och statens president Halonen sade att Medvedev är "den nya tidens ledare". Kanske är det sant, om man menar med nya tider i Ryssland de gamla goda diktatoriska sovjetiderna. Och i sådana tider har ju alla våra mogna politiker vuxit upp.

Vad beror allt det här på? Hur har det blivit så att Paavo Lipponen stöder Putins gasrör, fast Putin har öppet hotat stänga gasen när han vill? Hur kan den finska statsledningen försvinna till landsbygden alltid när Dalai Lama kommer på besök? Hur djupt kan finska politiker buga mot Kina, där man fångar och avrättar människorättsaktivister?

Svaret är enkelt och det heter money-money-money såsom Abba säger. Lipponen stöder sin gamla kompis Schröder, som sitter i gasfirmans styrelse. Och alla reser till Kina för att buga därför att de är rädda för att kineserna slutar handla med finska firmor om man tjarar för mycket om friheten och människorätter.

Man kan alltid säga att sådant måste man bara tåla, för vi lever ju i kapitalismen och det är ett grymt och egoistiskt system.

Men man borde komma ihåg att det gäller aldrig om bara ekonomin när det gäller vår östra granne. Det är också fråga om att vi lever bredvid en stormakt, som tycks ha imperialistiska drag i sin politik, både ekonomiska och militärpolitiska. Hur djupt kan man gå in i undergivenhet, eller hur mycket är nödvändigt, kan man fråga.

Eller kanske är det bara så, som Paavo Väyrynen en gång sade förr i världen, att Sovjetunionen är evig. Kanske den bara byter namn alltid då och då.

Lisää kannuksia Ruusuvuorelta

Musik och klimpsoppa år 2089

Sommaren är lång och regnet har inte fallit ner på hela året. Jag sitter här på min terrass på Dalsbruks Byholmen och tittar mot havet som igen har sjunkit ner litet; landsförhöjningen håller på att ge oss mera strandmark varje år. Vi lever ju år 2089 och jag har just fyllt 132 år. Inga stora festligheter, bara ett par extra piller för var och en i familjen. Är den där astronautmaten som vi dagligen äter enformig? Nej, inte alls. Det finns ju olika smak: biff, vitlök, pesto, Ikeas köttbullar, vad som helst.

Jo, vi lever alla lyckliga här i Finland. Musiklivet har ändrat sig väsentligt efter Österbottens självständighet år 2069. De var nog hårda tider, med alla norrbottniska frivilliga och surströmmingsjälvordsbombare på Esplanaden. Men nu har det blivit lugnare; Finland och Österbottens Fristat lever sida vid sida och vi har ju ett ganska livligt kulturutbyte med Österbotten.

Musiklivet ser nog litet annorlunda ut i de här två självständiga staterna. Här nere i söder har vi nu år 2089 inte så många finlandssvenskar kvar. På Stockmann talar man ju mestadels ryska och från högtalarna ekar Kalinka, på kemikalieavdelningen dansar man pikkuryssä. Enligt en gallup som man gjorde nyss i Drumsö fick man veta att även de som viskar svenska sinsemellan hemma lyssnar nu på Apulanta Junior och Eppu Normaalis Söner. Man är ju van vid ängest i huvudstaden, och den urfinska musikens mörka toner hjälper alla deprimerade stackare i deras liv i huvudstaden där 98 procent av alla finnar bor.

Jag tittar till havet, i horisonten syns igen några fraktskepp med fyra stora segel på var och en. Man använder nu förtiden förnybar energi i alla slags transporter. Om jag kommer rätt ihåg skickade man Finlands sista oljetunna till rymden samtidigt när den sista centerpartisten deporterades till Alfa Kentauri år 2049.

Det har tyvärr blivit så att finlandssvenskarna har nästan försvunnit i södra Finland. Här finns nog folk som i sina hemliga riter dyrkar kryddfisk och firar det länge sedan förbjudna lillajulet bakom tjocka gardiner men offentligt talar man bara finska, ryska och urdu som är statens officiella tre språk. De flesta svenskspråkiga har flytt till Österbotten efter de stora Språkkrigen 2065-69, det var då när också vasafinnarna flyttades till Laihela.

Jag suckar djupt. Vilken lycka att vi nu har fred i båda länder och en lyckad samvaro, till och med en blomstrand-smuggelhandel genom gränsen. Jag stiger upp från min fätölj och söker fram Lill Babs och Siw Malmkvists skivor från 1960-talet. Jag sätter volymen lågt för man kan aldrig veta när den finska Mollpolisen kommer och gör razzia. Att lyssna på glad musik är ju strängt förbjudet i nutida Finland, man har ju förbjudit det flesta. Man bara jobbar här tills man blir 143 år och är mogen för Alfa Kentauri.

Jag känner att doften från havet blir kraftigare. Jag söker fram mera av mina ungdomsskivor: Pugh Rogefeldt, Monica Zetterlund, Evert Taube. När jag har hittat fram Gjallarhorn och San Marino & Linda från Molpe har jag redan skruvat ljudet upp, så mycket att min fru som har i smyg tittat på Fångad av en säng-piratsändning i skrubben kommer ut till terrassen. Hon sätter hörlurar på mig och ler; den här situationen återkommer ju varje lördagskväll. Jag går också in och försöker se på Strömsös Arvingar på Österbottens TV men som vanligt är den finska statens störnings-sändare kraftigare och jag kan se endast finska tv-nyheter som presenteras av Lordi.

Jag börjar känna mig en smula vemodig och söker fram johannisbärnsapsen, håller en sup och lyfter glaset högt. Helan går! Livet på de här isolerade språköarna är inte alltid så lätt, men man klarar sig nog om man är försiktig. Lyckligtvis har jag kunnat skaffa en biljett till den illegala Klimpsoppafestivalen i Malax för nästa år.

Lisää kannuksia Ruusuvuorelta

Ministereitä vai kanistereita?

Ministerit ja yhteiskunnan ylärakenteen marinoimat johtohenkilöt tuntuvat pysyvän otsikoissa Ruotsissa. Milloin on ministeri unohdellut maksella tv-lupiaan, milloin on pulitettu palkkaa pimeälle siivoojalle, milloin juotu ja pusitu toimittajien kanssa.

Tiukasti tasavertaisessa kansalaisyhteiskunnassa Ruotsissa ollaan nopeasti takajaloillaan, kun ministeri osoittaa piittaamattomuutta. Mutta ovatko asiat Suomessa jellullaan? Suomessahan on virkamiehiltä ja muilta ylärakenteen he-muleilta aina tsarinajoista alkaen odotettu jämäkkää moraalialia, kirkossakäyntiä ja uljasta ryhtiä.

Ei näytä hyvältä. Korkea asema vaikuttaa oikeuttavan siihen, että olankohautuksella kuittaillaan pois asioita, joita kansalaiset on opetettu arvostamaan. Pönäkästi keski-ikäinen pääministerimme hiippailee netin treffipalstoilla ilmeisesti nimettömänä ja etsii nuoria naisia. Kaikillahan on oikeus yksityiselämään, mutta millaista arvostelukykyyä tällainen toiminta osoittaa pääministeriltä?

Entä kun silmäämme Britanniaan? Kukapa ei muistaisi ylähuoneen kähyisiä päärejä, jotka miestenhuoneessa lähes-tyvät oman sukupuolensa edustajia? Rapakon toiselta puolelta kuuluu usein kummia: kovimmat homoseksuaalisuuden vastustajat paljastuvatkin itse homoiksi - ja kieltävät vielä kaiken. George Bush -niminen entinen doku on ahke-ra kirkossakävijä, huolimatta siitä että hänen julistamassaan sodassa on murhattu ja vammautettu kymmeniä tuhansia lapsia.

Ylärakenteen päättäjille näyttää olevan yhteistä kaksi asiaa. Ensimmäinen on tekopyhyys. Poroporvarillisen mo-raalin mukaanhan kaikki on hyvin kun tukka on hyvin ja kello näkyy. Asioista ei puhuta oikeilla nimillä, tai puhutaan kyllä pakosta, sitten kun ilkeä media nostaa kissan pöydälle.

Toinen on opportunisti. Se käyttää periaatteettomasti hyväkseen vallitsevia poliittisia oloja. Opportunistille po-litiikka tai talouselämä on muuttunut pelkäksi värikuulapeliksi, jossa ainoa tarkoitus on säästyä osumilta ja kerätä pinoja itselle. Valtio-omistajan vastuunpakoilu ja ylisuurten optioiden myöntäminen on esimerkki ylärakenteen miesten veljeydestä.

Valtion ei pitäisi olla golfrata, jota pitkin loikitaan ja kerätään puttauksia. Kuka sitä paitsi on uskotellut Jyrki Ka-taiselle, että valtiontalouden tulisi olla velaton firma? Olen aina luullut, että valtio olemme me ja meidän tehtäväm-me on pitää huolta itsestämme ja muista ihmisistä, myös heikommista. Suomen valtionvelkahan on jo nyt vain puo-let siitä mitä monella muulla länsimaalla.

Mikähän näillä veikoilla oikein päässä hämärtyy valtaan pääsemisen myötä? En voi tälle mitään, mutta tulee mie-leen anekdootti, jonka kuulin nuorena Kemissä:

Ulkoministeri Paavo Väyrynen istahti bussiin Kemin lentokentällä. Pahasuiseina tunnettu rahastaja Manta vaappui luokse ja tivasi lippua. Väyrynen huomasi, että käteinen oli jäänyt kotiin:

“Ähem. Olen ministeri Väyry-nen, ja matkalla isäni luokse Ke-minmaalle. Ei nyt tullut rahaa mukaan, joten...?”

Tähän työkansan edustaja to-tesi:

“Ole sie vaikka kanisteri, mutta se on kaks markkaa!”

Vaadin sinua nousemaan todistamaan ja tunnustamaan suhteestasi filosofiaan!

1. Mistä se alkoi?

Alku jää minulle hämäräksi. Lukiossa yhtäkkiä havahduin huomaamaan, että harrastamani pohdinnat ja kysymykset kuuluvat kokonaisuuteen, jota nimitetään filosofiaksi. Pari vuotta aiemmin olin pettyneenä ihmetellyt, että Sokrates, jota kirjoissa ylistetään, onkin persoonana ja ajattelijana suuri arvoitus. Luonnollisesti olin jo keskikoulussa kuullut puhuttavan filosofiasta. Abina löysin ihan itse Karl Jaspersin johdatuksen filosofiaan.

2. Oliko kotonasi filosofinen henki?

Uskoakseni ei, mutta ymmärtämiseen ja tietämiseen kannustava. Isäni aktiivinen valokuvauksen harrastus aiheutti lisäksi sen, että jouduin mukaan esteettisiin keskusteluihin ja keksimään näyttelyihin meneville valokuville nimiä.

3. Miten päädyit opiskelemaan filosofiaa, Oliko se suoraviivaista jatkoa lukiolle?

En voinut kuvitella lukion jälkeistä elämää ilman ohjattua tai omaehtoista filosofian opiskelua.

4. Miksi aina päädyt PAIDEIAan ja ehkä hiukan Bildungiin?

Aina? Paideia, Bildung ja filosofia perennis ovat ihmisenä elämisen parhaimpia kulttuurisia kukintoja. Niissä hehkuu logos järkenä ja tulena. Kulttuurinen eetos ei poistu, vaikka monet selvittäisivät kreikkalaista humanismia, siis paideiaa sekä klassista sivistystä, siis bildungia pelkkänä kylmentyneenä tuhkana. Ideoissa on ihmisen ja ihmisyyden mahdollisuus.

Paideia on minulle merkillinen yhteiskunnallinen ilmentymä, jossa kasvatustoiminnan ja sitä tukevien instituutioiden päämääränä oli sivistynyt eikä elinympäristöönso sopeutettu hyödyllinen ihminen.

5. Mikä on filosofioitten filosofia ja/tai kuka on filosofien filosofi?

Jospa sen tietäisi. Ilmauksella "filosofioitten filosofia" ei oikein ole järkevää käyttötapaa. Se voisi tarkoittaa mahdollonta yritystä rakentaa synteesi kaikista filosofioista. Ilmauksella "filosofien filosofi" voidaan tarkoittaa jonkin aikakauden etevintä (mitä se tarkoittaakaan) filosofia. Antiikissa tällaisia olivat esimerkiksi Pythagoras ja Demokritos. Reilu puolivuosisataa sitten Bertrand Russellin päätä kivisti se, että hän, filosofien filosofi, alkoi jäädä Ludwig Wittgensteinin varjoon.

6. Mitä on filosofian filosofia?

On olemassa metatiedettä ja metamatematiikkaa. Sen sijaan käsite "metafilosofia" eli filosofian filosofia on problemaattinen. Tarkoitan, että riippumatta filosofian alueesta tai filosofisista ongelmista, filosofiseen tutkimukseen ja pohdintaan pitäisi mielestäni kuulua tietoisuus perustoista, periaatteista ja rajoista. Tältä pohjalta filosofia on taitoa tarkkailla itseään. Ei ole sattuma, että jo varhaiset luonnonfilosofit esittivät velvoitteen: tunne itsesi.

7. Onko filosofia tekoja vai teoriaa?

Filosofia on ajatustekoja. J.E. Salomaa tiivistä filosofian ytimen kolmeen sanaan: totuus ja arvo. Hänelle filosofia on aina teoriaa, silloinkin kun sekaannutaan käytännöllisiin kysymyksiin. On mahdotonta ajatella filosofiaa ilman ajattelua. Filosofinen elämäntapa on lähinnä sitä, että ajattelulla on oikeutuksensa ja arvonsa ihmisen elämässä.

8. Luontosuhteen merkitys filosofille?

Biologiasta voidaan ottaa lukuisia esimerkkejä, mikrobeista, syöpäsoluista ja eri eliöistä, jotka valjastavat voimallisesti ympäristönsä omien toimintojensa ylläpitämiseen ja itsensä monistamiseen. Tilanteesta seuraa moninaisuuden heikkenemistä sekä suuria menetyksiä jätteiden ja energiapulan vaikeuttaessa perustavia toimintoja. Ekologisessa mielessä ihminen on mitä suurimmassa määrin toimija, joka ei ymmärrä eri eliöiden ja olioiden vuorovaikutussuhteita eikä tekojensa seurauksia. Ongelma on, että ihmisellä on isot välineet, joita hän ei kykene käyttämään järkevästi. Luonnossa oivaltava liikkuminen antaa suhteellisuuden tajua.

9. Mitä seuraavat suomalaiset filosofit ovat merkinneet sinulle?

- **Matti Juntunen** (2.1.1943 - 26.9.1979)

kosketus radikaaliseen ja universaaliseen kriittisyyteen

- **Raili Kauppi** (10.4.1920 - 1.8.1995)

kosketus filosofia perennikseen

- **Sven Krohn** (9.5.1903 - 26.6.1999)

Reijo Wilenius avasi filosofista ihmistutkimusta, Sven Krohn syvensi sitä. Matti Pönkänen johdatti Immanuel Kantin ajatteluun.

10. Kun nyt olet ennättänyt filosofille säälliseen ikään, niin mitä tekisit filosofikuninkaana?

Panisin oppilaani ja hyvin tuntemani ihmiset töihin. Heidän ensimmäinen tärkeä tehtävä olisi sellaisen Museionin perustaminen, jossa teoreettinen, siis autonominen intressi olisi ponnin totuuden tavoittelussa. Tarkoitus olisi, että nykyajan Platonit ja Zenonit joutuisivat kohtaamaan vanhojen ja nuorekkaiden Demokritosten ajatukset. Museionissa tehtäisiin tutkimuksia asioiden itsensä eikä meriitin tai hyödyn takia. Museoinin amanuenssit, professorit, assistentit, opiskelijat, jatko-opiskelijat ja käytännöllisten asioiden hoitajat olisivat itse omien tekemisiensä kriteerejä kollegiaalisessa hengessä. Tosin heistä aina pari kerrallaan joutuisi uhrautumaan valtioneuvoston, parikymmentä keskeisten valmisteluryhmien ja kolmisenkymmentä tärkeiden suunnitteluelinten jäsenyyteen kolmen vuoden jaksoissa.

Arvostamani ihmiset ja oppilaani organisoisivat sen, että parlamenttiin valittaisiin vapailla vaaleilla kaksi kolmasosaa edustajista sekä yksi kolmasosa täytettäisiin puolittain korporaatioiden ja puolittain vähemmistöryhmien itsensä valitsemilla edustajilla. Muutoin kaikki jatkuisi entisellään sillä erolla, että harjaannuttaisiin kuuntelemaan järjen ääntä ja vaalimaan yhteistä etua.

Talvella katselisin revontulia ja kävisin Lapin kamariorkesterin konserteissa. Kevättalvella pilkkisin särkiä, kesäkuun ensimmäisellä viikolla kalastaisin haukea, keskikesällä säynävää, ahventa tai kuhaa. Syksyllä kalastaisin harria tai taimenta, jos sattuisivat virtaavat vedet niin kutsuvan.

Vuosittain arvotussa lukiossa kävisin pitämässä filosofian peruskurssin arvotuille oppilaille. Ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelijoille pitäisin perusluentoja, filosofian opiskelijoille seminaareja ja jatko-opiskelijoille tieteenfilosofia istuntoja Erik Ahlmanin sanoin ilmaistuna teoriasta ja todellisuudesta. Jatkaisin tutkimuksiani ja kirjoittaisin. Yrittäisin ajatella itse riippumatta praksiksen tilanteesta tai oppilaitteni sähläilyistä. Ennen muuta valitsisin itselleni kaksi assistenttia kasvamaan pois henkisestä alaikäisyydestä. Sopivissa tilanteissa tekisin kuvia ja puhuisin mitä sattuu.

Tuota pikaa (26.9. 2009) tulee kuluneeksi tasan 30 vuotta filosofi Matti Juntusen kuolemasta Jyväskylässä, "Suomen Ateenassa" (26.9. 1979). Minulla oli onni, ja sanoisin myös suru, tuntea Matti Jyväskylän yliopiston filosofian laitokselta. Ja minulla oli onni ja ehdottomasti myös ilo tutustua toisiin Rouva Filosofian lapsiin, kuten Toivo Saloseen. Gunnar Aspelin kutsuu Severinus Boëthiusta tämän viime hetkillä lohduttanutta Rouva Filosofiaa (Domina Philosophia) Filosofian hengettäreksi. Boëthius ei ollut jo kuollessaan kuollut, sanoisi Toivo.

Matti Juntunen tuli tähän maailmaan, jota kärsimys edelleen hallitsee, 2.1. 1943, kävi (Vladimir Uljanovin tavoin) pitkän latinakoulun, opiskeli ja valmistui ja ehti vain 36-vuotiaaksi, kun tälle filosofian assistentille, Rouva Filosofian omimmalle oppilapselle tuli Noutaja, joka muuten oli lähes jaspersmaisesti tulostaan merkein koettanut ilmoittaa... Mutta sitä Matti ei osannut panna merkille, ellei hän sitten ekshibitoinut itselleen piittaamattomuuden hyvettä (joka osaa näyttäytyä myös paheena, kuten Vladimir Uljanov, siis Lenin, hyvin tiesi).

Voimiensa päivinä Matti iloitsi luennoista ja keskusteluista. Minun argumentointiani Matti luonnehti eräässä symposiumissa kaikkien kuullen oikeaksi mutta sanoi lisäksi, että se vaikutti joltakin osin kumman porvarilliselta. Teemaan ei koskaan palattu, kun jouduin lähtemään maasta. Jyväskylässä asiat menivät omaa rataansa - ja huonompaan suuntaan.

Paremmiin kuin minä ja ainakin pidemmältä ajalta tunsin Mattin filosofi Toivo Salonen. Rovaniemen Toivo on uudessa kirjassaan 'Ihmisen idea' (Rovaniemi 2008) antanut Juntu-Matin muistolle tilaa. Esittelen nyt sitä henkilökuvaa, jota Toivo on kirjassaan hahmotellut ('Ihmisen idea', ss. 189-194). Kiinnostuneet saavat lukea Toivon Juntu-luonnehdinnat kokonaan. Olen ottanut Tampereella Toivon opuksen aate- ja oppihistorian tenttikirjaksi.

"Matti Juntunen (—) oli klassisesti sivistynyt filosofian harrastaja. Hän oli säkenöivä ajattelija ja vajavainen ihminen. Juntunen tunsin laajasti filosofian historiaa, oli perehtynyt Kantin, Hegelin, Marxin, Husserlin ja Heideggerin raskaisiin teorioihin. Juntusen ideat ravistelivat akateemista sivistyneistöä ajattelemaan. Hän kritisoi näkyvästi [ja esimerkillisen retorisesti ja loogisesti - JS] yliopistojen [DDR-lähtöistä] tutkinonnuudistusta perusteisiin paneutuen ja ideaaleja hahmottaen (—). Esittäessään ajatuksiaan sivistyksestä Juntunen todellisti filosofia perennistä" (Salonen, op. cit. 189).

Sitten kun Salonen on kuvannut Juntusta intohimoisena totuudenetsijänä ja taistelijana, hän sanoo, miksi tälle lopulta kävi, niinkuin kävi. Salonen sanoo ymmärtävänsä, jopa suorastaan kokevansa, "miksi Matti Juntunen oli viimeisinä aikoinaan loputtoman katkera, väsynyt ja itsetuhoa etsivä. Hän näki ympärillään pelkkää barbariaa eikä saanut perusteita koettelevaa vastakaikua omille ideoilleen. Hänellä ei ollut keskustelukavereita, totuutta etsiviä vastaanvittäjiä. Hänellä oli pelkkiä kuuntelijoita tai neuvoja kaipaavia, visiottomia järjestöjyriä" (Salonen 192).

Esitän nyt Toivo Salosen 'Ihmisen idea' -kirjasta vielä yhden, pitkän sitaatin filosofi Matti Juntusesta, tämän elämän siitä vaiheesta, kun tältä luonto jo vaati takaisin saataviaan:

"Matti Juntunen oli yksinäinen ja se ei hänelle sopinut. Hän ei osannut kärsiä yksinäisyytensä tähden vaan yritti olla sekä seuransa kaltainen että sen keskipiste. Lopulta hän sitten koki yksin yksinäisyytensä. Hän oppi tuntemaan kuoleman luonnossa ja oman kuolemansa itsessään. Lopulta hän oppi kaipaamaan yksinäisyyden jyskyttäviä hetkiä" [eksistentiaalisessa rajakokemuksessa - JS].

"Kerran talvella Mattin fyysiset voimat romahtivat; hänet oli autettava istumaan seinän viereen; eräät olivat kutsumassa jo ambulanssia. Käden [retorisella] liikkeellä Matti sai sen silloin estetyksi. Mutta hänen silmistään välkkyi iäisyyden kajo; hänen ajatuksissaan paloi kirkkaana ja selkeänä Hegelin Absoluutti. Se oli tila, jonka voi kokea kuolinhetken lyödessä. Se oli tila, jonka jälkeen pikkunäppäret puheet, akateemiset meriitit, poliittiset voitot ja koetut tappiot menettävät merkityksensä, painuvat mitättömyyteen. Tässä tilassa asiapakkojen ketju kirpoaa samalla kun nouseva ja laskeva aurinko tuo mukanaan aavistuksen iäisyydestä sekä vaihtuva päivä kertoo hengen jatkuvuudesta. Kuinka vaikeaa Matille olikaan sopeutua turhuuteen ja kuinka helposti kaikki sitten kävikään" (193).

Filosofit tulevat ja menevät. *Philosophia perennis* elää.

FINIS

Toivo Salonen, *Ihmisen idea*. Ihminen filosofiassa ja ihmisen ongelma filosofisessa ihmistutkimuksessa. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi 2008 (ISBN 978-952-484-246-4).

www.ulapland.fi/julkaisut